

Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

**УЧАСТЬ ЖІНОК
У ПОЛІТИЦІ ТА
ПРИЙНЯТТЯ
РІШЕНЬ НА
МІСЦЕВОМУ РІВНІ:
ДОСВІД, ВИКЛИКИ
І ПОТРЕБИ**

Видання здійснено в рамках проєкту **«Посилення ролі жінок у політиці та прийнятті рішень на місцевому рівні»**, який впроваджується Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) в Україні за підтримки Уряду Норвегії.

Проєкт спрямований забезпечити гендерну рівність на регіональному рівні шляхом:

- 1) збільшення громадянської та політичної участі жінок (особливо тих, які проживають у сільській місцевості, та жінок з інвалідністю);
- 2) надання менторської підтримки новообраним депутаткам місцевих рад;
- 3) посилення інституційної спроможності в організаціях громадянського суспільства ухвалювати рішення, що враховують гендерночутливі аспекти.

Проєкт впроваджується з серпня 2020 року до липня 2021 року в чотирьох областях України (Закарпатській, Миколаївській, Херсонській та Хмельницькій) з метою підвищення поінформованості громадськості про необхідність повної, рівної, вільної та демократичної участі жінок на рівних умовах із чоловіками в політичному та громадському житті.

Дослідження проведене протягом вересня-листопада 2020 року.

Над виданням працювали:

- авторство тексту – Надія Бабинська
- редактура тексту – Валерія Чебанова
- особлива подяка за поради – Олена Урсу, Оксана Косенко, Тетяна Гриценко, Микола Ябченко, Надія Чорна-Бохняк
- дизайн та верстка – Юлія Мадінова

ЗМІСТ

Вступ 4

Міжнародний досвід
посилення участі жінок
у місцевій політиці 6

Залучення жінок
у політику в Україні 17

Залучення жінок
у політику у фокусних
регіонах 32

Виклики та навчальні
потреби політично
активних жінок
в Україні 40

Вступ

Починаючи з серпня 2020 року Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) в Україні за підтримки Міністерства закордонних справ Норвегії реалізує проєкт з ціллю посилення ролі жінок у політиці та прийнятті рішень на місцевому рівні в Україні, а також задля посилення інституційної спроможності в об'єднаних територіальних громадах (далі – ОТГ) ухвалювати рішення, що враховують аспекти гендерної рівності. У рамках проєкту передбачено розробку та проведення навчальних офлайн і онлайн курсів для новообраних депутатів та депутаток, а також проведення просвітницької кампанії про необхідність повної, вільної та демократичної участі жінок на рівних умовах із чоловіками в політичному та громадському житті. Вказані заходи сприятимуть досягненню [Цілей](#) сталого розвитку 5 (гендерна рівність), 11 (сталий розвиток міст та спільнот) та 16 (мир, справедливість та сильні інститути).

Навчальний офлайн-курс розрахований на депутаток, які увійдуть до місцевих рад (зокрема з числа тих, хто представляє вразливі групи населення) в ОТГ у Закарпатській, Миколаївській, Херсонській та Хмельницькій областях (далі – фокусні регіони).

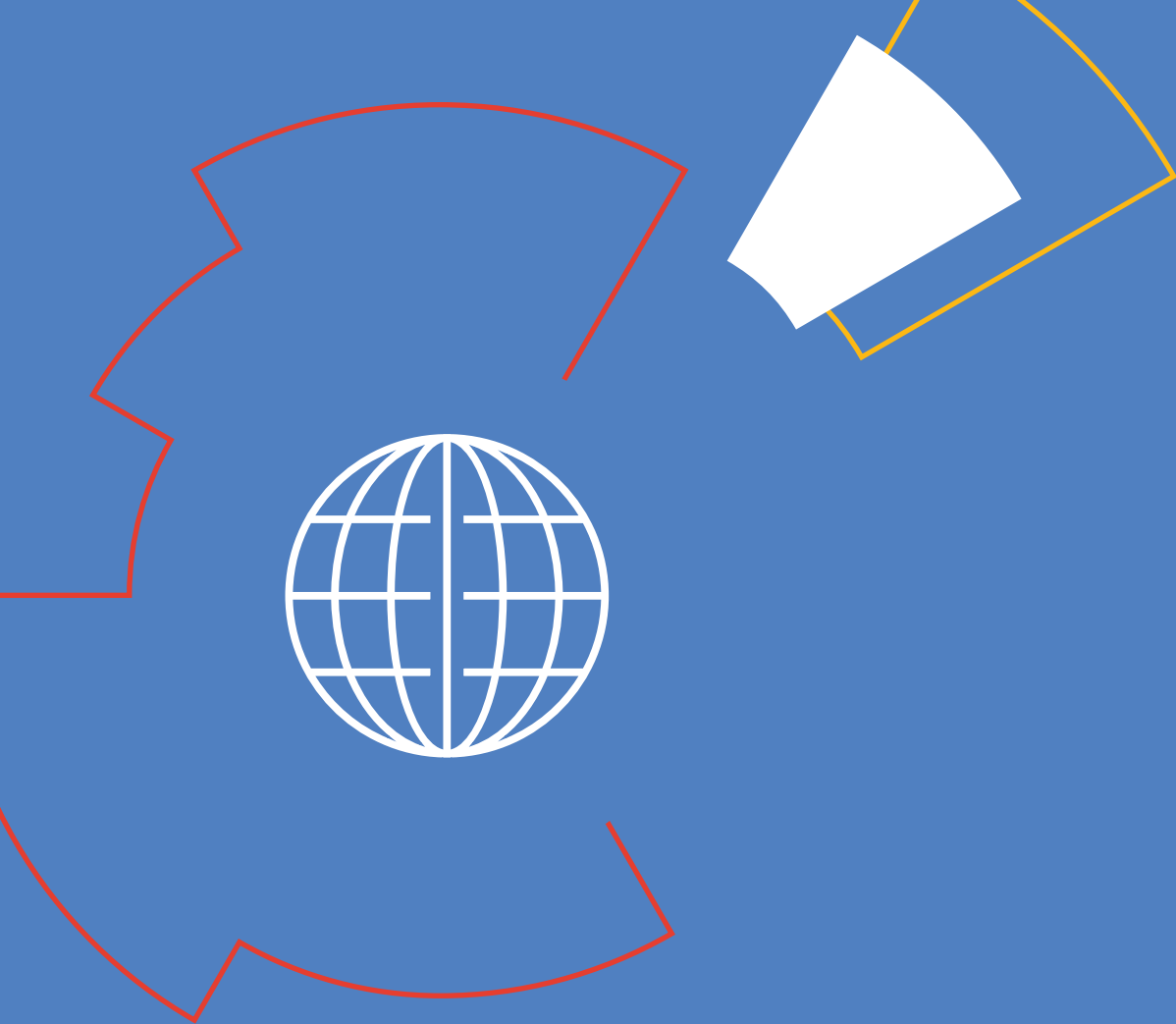
Задля розробки навчального курсу і просвітницької кампанії, що максимально враховуватимуть запити і потреби цільової аудиторії, а також базуватимуться на кращих світових практиках із залучення жінок у політику, ПРООН в Україні провела це дослідження.

Дослідження складається з:

1) аналізу міжнародної практики щодо залучення жінок до місцевої політики; 2) українського досвіду та ситуації із залученням жінок; 3) результатів онлайн-опитування та інтерв'ювання цільової аудиторії. Для аналізу навчальних потреб і запитів депутаток було обрано два методи: глибинне інтерв'ю політиків у фокусних регіонах за стандартною формою (структура інтерв'ю доступна [тут](#)), а також онлайн-опитування політично активних жінок в Україні (форма опитувальника [тут](#)).

У дослідженні та розробці навчального курсу враховані рекомендації та принципи, викладені у:

- [звіті](#) Динаміка змін у правах жінок 2015-2016: Трансформуючи економіку, реалізуючи права від ООН Жінки;
 - міжнародній [ініціативі](#) «Партнерство Біарриц за гендерну рівність»;
 - [резолюції](#) Генасамблеї ООН 2011 року про політичну участь жінок;
 - [звіті](#) про людський розвиток ПРООН та [документі](#) щодо гендерної рівності на його основі;
 - [збірнику](#) найкращих практик з просування участі жінок у політиці в регіоні Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ);
 - [посібнику](#) щодо впровадження гендерних квот у Європі;
 - [керівництві](#) Бюро демократичних інститутів та прав людини (БДІПЛ) щодо підтримки участі жінок у діяльності політичних партій;
 - [дослідженні](#) ПРООН щодо доброчесності та інклюзивності демократичних процесів у регіонах України;
 - інших міжнародних документах, які визначають принципи та практики просування жінок у політиці, особливо на місцевому рівні.
- Пекінській [декларації](#) та Платформі дій, що є найбільш всебічною і трансформаційною глобальною програмою для досягнення гендерної рівності та розширення можливостей жінок і дівчат;
 - [звітах-оглядах](#) реалізації Пекінської декларації після 20 і 25 років з дати прийняття;

**МІЖНАРОДНИЙ
ДОСВІД ПОСИЛЕННЯ
УЧАСТІ ЖІНОК У
МІСЦЕВІЙ ПОЛІТИЦІ**

У Пекінській [декларації](#) – одному з найважливіших міжнародних документів у сфері гендерної рівності – йдеться, що досягнення цілі рівноправної участі жінок і чоловіків у процесі прийняття рішень забезпечує баланс, який точніше відображає склад суспільства та є необхідним для зміцнення і сприяння належному функціонуванню демократії. У Пекінській платформі дій зазначено, що участь представників та представниць обох статей у процесах прийняття рішень є не тільки справедливим, а й вигідним рішенням для громади. Недостатня представленість жінок у політиці призводить до того, що їх інтереси, швидше за все, не будуть ураховуватися. Крім того, представництво жінок і їх участь у прийнятті рішень на всіх рівнях є важливими у контексті досягнення Цілей сталого розвитку.

Участь жінок у політичному житті на місцевому рівні, де приймають багато рішень, які впливають на повсякденне життя громадян, є особливо актуальним питанням. Саме місцеві громадські та політичні рухи, партії можуть стати осередком, де жінки набувають політичного досвіду, знань, умінь і навичок.

ЗАГАЛЬНОСВІТОВА ДИНАМІКА

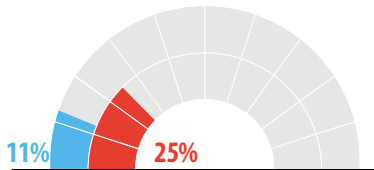
В останньому звіті-огляді реалізації Пекінської декларації [зазначено](#), що наразі жінки більше представлені у політиці, ніж це було раніше. Водночас зміни відбуваються досить повільно. За останню чверть століття частка жінок у парламентах світу зросла вдвічі (до 25%). Так само значно зросла і частка жінок в органах місцевого самоврядування. Жінки загалом отримали 36% виборних місць у місцевих органах влади. Такий прогрес зумовлений не лише змінами виборчих систем, зокрема упровадженням гендерних квот, а й тим, що все більше жінок мають бажання і рішучість брати участь у політичному житті.

У світі існують різноманітні рейтинги, які вимірюють політичну діяльність жінок у країнах світу. Зокрема, ООН Жінки спільно з Міжпарламентським союзом на початку 2020 року презентували глобальну [мапу-рейтинг](#) жінок у виконавчій владі, уряді, парламенті. Також суттєву інформацію надає [Індекс](#) гендерного розриву від Світового економічного форуму, який обчислюватиметься вже у 15-й раз. І вкотре у 2020 році найбільший розрив – саме у політичній участі, незважаючи на щорічні покращення показників (особливо в Латвії, Іспанії і Таїланді за останній рік).

ЖІНКИ ВИМАГАЮТЬ ПРЕДСТАВНИЦТВА У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ

ЗАРАЗ БІЛЬШЕ ЖІНОК ЗАЙМАЄТЬСЯ ПОЛІТИКОЮ, НІЖ БУДЬ-КОЛИ РАНІШЕ

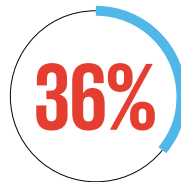
У всьому світі,

25% від усіх депутатських мандатів

утримуються жінками – це удвічі більше ніж в 1995 році (11%)

Доступ до управлінських посад на місцевому рівні вищий: жінки займають

виборних місць у місцевих дорадчих органах

На виборах 2019 року жінки отримали

30%

депутатських місць

у країнах із встановленими квотами порівняно з

18%

у країнах без квоти

НЕЗВАЖАЮЧИ НА ПРОГРЕС, ЖІНКИ ВСЕ ЩЕ ЗНАЧНОЮ МІРОЮ ВИКЛЮЧАЮТЬСЯ З ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ, РОЗРОБКИ ПОЛІТИК ТА БЮДЖЕТУВАННЯ

Лише в

14 країнах

жінки займають 50% і більше депутатських крісел

у

80% країнах

розроблені національні плани щодо досягнення гендерної рівності. Лише третина з них фінансується

У всьому світі значна частина жінок і чоловіків вважає, що чоловіки є кращими політичними лідерами, ніж жінки:

Прогрес уможливили створення більш сприятливого і дружнього для жінок середовища в політичних партіях та інституціях, а також встановлення рольових моделей у приватному секторі. Загалом у світі жінки займають тільки 21% міністерських посад і складають лише 25% від загальної кількості депутатів і депутаток парламентів. Для подолання такого гендерного розриву, згідно даних Світового економічного форуму, потрібно майже 95 років.

Як зазначається в [документі](#) ПРООН «Робота із соціальними нормами. Прорив у сфері гендерної рівності», вирішення проблем соціальних норм як поворотний момент у подоланні гендерної нерівності передбачає певну рівність у доступі до політики та її реалізації там, де низький рівень концентрації влади, ресурсів. Однак чим вище рівень влади та більше можливостей і відповідальності, тим суттєвішим є гендерний розрив. Серед голів держав і урядів чоловіків майже 90%.

Це дослідження ПРООН показує, що, незважаючи на десятиліття поступу щодо зменшення нерівності між чоловіками та жінками, близько 90% чоловіків і жінок усе ще мають певні [упередження](#) щодо жінок.

На окрему увагу заслуговує представництво жінок на місцевому рівні. Згідно з даними [ОБСЄ](#), станом на 2016 рік у 34 країнах регіону ОБСЄ у місцевих радах було в середньому 27% жінок і лишень 12% займали мерські крісла. Ці цифри відображають великий розрив між міжнародними стандартами та зобов'язаннями, які беруть на себе країни-учасниці ОБСЄ, і реальним представництвом жінок.

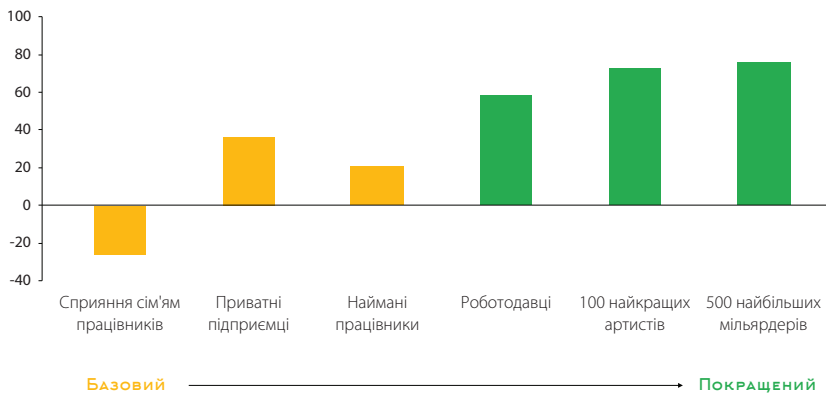
Навчання жінок – один із ефективних інструментів збільшення їх представлення в політиці. Нещодавно в Донеголі (Ірландія) громадська організація [започаткувала](#) кампанію зі збору коштів для організації навчання 300 жінок, зацікавлених у долученні до ірландської політики. Адже на виборах 2019 року до місцевої ради депутатський мандат здобули лише 4 жінки (загалом у раді 37 депутатів і депутаток). При цьому загальна частка жінок у місцевих радах Ірландії у 2019 році зросла з 21% до 23%. Навчальні програми, клуби підтримки жінок для більшого їх залучення у місцеве самоврядування діють і в Канаді. Там жінки займають 18% мерських позицій і 28% – депутатських.

ЧИМ БІЛЬШЕ РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ, ТИМ ШИРШИЙ ГЕНДЕРНИЙ РОЗРИВ

Глобальний гендерний розрив у політиці (розрив щодо паритету %)

Глобальний гендерний розрив за типом зайнятості (розрив щодо паритету %)

* Припускається рівна частка чоловіків та жінок у виборчих голосах

Джерело: Розрахунки бюро з питань людського розвитку на основі даних Всесвітнього опитування цінностей, Міжпарламентського союзу, МОП (2019) та Forbes (2019) http://hdr.undp.org/sites/default/files/hd_perspectives_gsnr.pdf

Актуальним також є те, як жінкам доводиться боротися за владу під час виборів. Адже в деяких країнах якщо жінок і беруть у партійні списки, то часто на непрохідні позиції. Згідно з [дослідженням](#) щодо участі жінок у місцевих радах в Ізраїлі, у 2018 році було 4000 кандидаток, при цьому на прохідних місцях – лише 700.

Однак зростання кількості жінок у радах – це не лише про формальну кількість, а й про формування гендерночутливих рад. Тут важливими є і умови роботи, і рівень урахування гендерних питань, і прийняття гендерно чутливих рішень, і проведення відповідних експертиз, і дотримання відповідних правил та етичних норм, і боротьба з сексизмом у стінах ради. Тому в парламентах і місцевих радах є практика створення міжфракційних об'єднань (далі – МФО), груп за гендерну рівність і рівні можливості. МФО стають своєрідними центрами підтримки для вже обраних жінок та інструментом впливу на політику.

Як допомогти жінкам увійти в політику

Серед заходів та інструментів, які допомагають залучити жінок до політичних партій і участі у виборах, експерти [БДІПЛ](#) зазначають: виборчі квоти (зарезервовані місця, партійні квоти, законодавчо визначені квоти), м'які квоти (добровільні квоти), неформальні цілі та рекомендації, положення про фінансування політичних партій, підтримку виборчих кампаній, програми роботи з населенням чи підтримка партії (фінансова допомога, сприяння у вирішенні питань), цільовий набір членів партії і їх просування по партійній драбині, виділення та розподіл ресурсів для таких заходів.

Законодавчі квоти є одним із ефективних інструментів для зростання кількості жінок у політиці. До прикладу, у Словенії у 2005 році [було](#) введено гендерну квоту і кількість жінок у парламенті за десятиліття зросла втричі (до 36%). Така сама ситуація спостерігалася в Албанії, Киргизстані, Сербії та ін. У деяких країнах добровільні партійні квоти також допомогли залучити до політики більше жінок.

В [Ісландії](#), до прикладу, партіям потрібно забезпечити мінімум 40% представників і представниць однієї зі статей у партійних структурах. Наразі в парламенті країни [38%](#) жінок.

Як йдеться у [звіті](#) про виконання Пекінської платформи дій, політична участь – це значно вагомий інструмент, ніж кількісне представництво в управлінських структурах, адже сприяє ефективному відстоюванню актуальних для жінок і чоловіків питань, а також забезпечує вплив на політику, моніторинг її реалізації.

Політичні партії, які для відстоювання інтересів своїх членів і членкинь обирають шлях отримання та здійснення політичної влади, відіграють важливу роль у залученні жінок до політики. Вони часто є соціальним ліфтом для багатьох жінок, які прагнуть потрапити в політичне середовище, особливо з огляду на потреби в ресурсах та зв'язках.

Крім легальної можливості балотуватися, політичні партії здебільшого володіють ресурсами, які можна використати для виборчої кампанії, а потім і для роботи в раді (юридична, медійна, організаційна підтримка).

Державна підтримка партій, які сприяють політичній участі жінок,

– не поодиноким практикам. У [збірнику](#) практик ОБСЄ йдеться про приклад Литви, де уряд залучає членкинь політичних партій до спільної роботи в рамках організацій під назвою «Клуби MILDA». Ці клуби фінансуються з держбюджету й основною їх діяльністю є проведення семінарів, навчальних курсів, мережування політично активних жінок, їх підтримка. Наразі в Литві активно діє жіноча лобістська організація, впроваджуючи однойменний [проєкт](#), який передбачає, окрім іншого, те, що три політичні партії включають питання гендерної рівності до своїх політичних програм.

ПРОГРАМИ НАСТАВНИЦТВА: КОЛИ ПРЕДСТАВНИКИ Й ПРЕДСТАВНИЦІ ПАРТІЙ ДОПОМАГАЮТЬ І ПІДТРИМУЮТЬ ЖІНОК, ЩОЙНО ДОЛУЧЕНИХ ДО ПАРТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Деякі політичні партії створюють так звані «**жіночі крила**». Такі об'єднання можуть сприяти солідарності жінок у партії, взаємопідтримці.

У [посібнику](#) БДІПЛ «Підтримка участі жінок у діяльності політичних партій» зазначається, що дедалі більш популярними в партіях стають програми наставництва: коли представники й представниці партій допомагають і підтримують жінок, щойно долучених до партійної діяльності. Також є приклади фінансової підтримки жінок, які розпочинають політичну кар'єру.

Одним з прикладів наставництва є міждержавна [програма](#), що здійснювалась у 2014 році спільно організацією Forum 50%, посольством Данії і Торгової палатою країн Північної Європи. Задля розширення представництва жінок у політиці в Чеській Республіці політикині з країн Північної Європи, які мали значний досвід роботи на місцевому або загальнодержавному рівні, стали наставницями для чеських політикинь. Програма тривала 1,5 року і включала семінари, навчальні поїздки, регулярні зустрічі, контакти між наставницями та їх підопічними. Жінок об'єднували в групи залежно від досвіду, інтересів і політичних поглядів.

Тому для просування жінок у політиці потрібні не лише закріплені на законодавчому рівні квоти для висування і формування списків

політичних партій, а й програми підтримки жінок у самій партії, наставництво, навчальні й лідерські програми, внутрішньопартійні квоти на керівні посади, просвітницькі кампанії щодо участі жінок тощо. У Грузії три парламентські партії [розробили](#) плани дій, які передбачали організацію зборів партії для обговорення питань гендерної рівності як у партії, так і в суспільстві. Також передбачалося покращити координацію депутаток з метою обговорення актуальних для жінок питань і водночас для протидії негативному ставленню до кандидаток, депутаток у ЗМІ. На додачу до цих дій заплановано розвиток більш активного «жіночого крила» партії.

Внутрішньопартійні квоти

(їх ще називають м'якими квотами) допомагають жінкам нарівні з чоловіками посідати керівні посади в партіях. У Хорватії одна з партій добровільно [ввела](#) 40-відсоткову квоту для «недостатньо представлених за гендерною ознакою» в повних списках кандидатівток на національних та місцевих виборах.

Жінки в політичних партіях досить часто займають виконавчі посади (відповідають за роботу з документацією, асистують

керівництву, адмініструють дрібні процеси, займаються організацією зустрічей, подій, допомагають вести прийом людей тощо). Введення м'яких квот чи унормованих внутрішньопартійних процедур, які гарантують рівне представництво жінок і чоловіків, дають змогу жінкам впливати на процеси прийняття рішень, бути більш публічними (наприклад, спікерками партії), удосконалювати управлінські, лідерські, комунікативні вміння і навички. Це безцінний досвід для виборчої кампанії і безпосередньо депутатства. До прикладу, станом на липень 2020 року в країнах ЄС кожна з п'яти найбільших політичних партій **очолює** жінка (21,5%), а вже в самих парламентах близько 30% лідерів і лідерок політичних фракцій і груп – жінки. При цьому рівень представництва жінок у парламентах країн ЄС наразі сягає рекордних для цього регіону 32%.

Також інклюзивною партійною практикою є **проведення гендерного аудиту партії** для визначення ступеня гендерної рівності в основних внутрішньопартійних процесах, процедурах, структурі й політиці. На основі такого аудиту партії оновлюють свої політики.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ УЧАСТІ ЖІНОК У ПОЛІТИЦІ ТА ВПЛИВ COVID-19

Зміни у представництві жінок і чоловіків у політиці не відбуваються у вакуумі – на них впливають соціально-економічні фактори. Для досягнення гендерної рівності урядам, бізнесу, громадськості потрібно працювати за трьома основними взаємопов'язаними напрямками, згідно з [доповіддю](#) ООН Жінки щодо трансформування економік і реалізації прав:

- 1) покращити несприятливий соціально-економічний стан жінок;
- 2) боротися зі стереотипами, упередженнями, стигматизацією і насильством;
- 3) підвищити роль жінок, активізувати їхню участь, урахування думок.

У контексті несприятливого соціально-економічного становища жінок мова йде і про **розрив у заробітній платі** (в країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) цей показник сягає 32%).

У [доповідях](#) Світового економічного форуму йдеться, що серед підприємців і підприємниць чи інвесторів і інвесторок жінок менше, ніж чоловіків. І різниця в річних доходах досить велика: середній глобальний дохід жінки становить близько 11 тисяч доларів США, тоді як середній дохід чоловіка – 21 тисячу доларів США. Більш того, жінки віком 25–34 років на 25% частіше, ніж чоловіки, [живуть](#) у крайній бідності (проживання на менш ніж 1,90 доларів США на день).

ОКРІМ НИЖЧОЇ, НИЖ У ЧОЛОВІКІВ, ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ, У ЖІНОК МЕНШЕ ШАНСІВ БУДУВАТИ КАР'ЄРУ І ВЕСТИ БІЗНЕС, ЩО ПОВ'ЯЗАНО З ДОДАТКОВОЮ НЕОПЛАЧУВАНОЮ ДОМАШНЬОЮ І ДОГЛЯДОВОЮ ПРАЦЕЮ

У світі жінки [виконують](#) у середньому втричі більше такої роботи, ніж чоловіки, і це має довгострокові наслідки для їхньої економічної захищеності. В умовах пандемії, що охопила світ з початку 2020 року, соціально-економічні проблеми жінок загострились, оскільки уряди більшості держав не використовують гендерні лінзи для боротьби з пандемією.

Це ставить під загрозу можливість жінок рівноправно брати участь у політичних процесах. Відповідно до даних, нещодавно [презентованих](#) Міжнародним трекером відстежування дій урядів щодо гендерних аспектів COVID-19, ініційованим ООН Жінки і ПРООН, [більшість](#) країн світу роблять недостатньо для того, щоб захистити жінок і дівчат від економічного та соціального занепаду. Згідно з [оцінками](#) ПРООН, тільки одна з восьми країн світу здійснює заходи, щоб захистити жінок від соціальних та економічних впливів пандемії.

Збільшення навантаження на жінок через виконання домашньої праці, догляд під час карантину, навчання дітей, а також підвищення рівня домашнього насильства, зростання фінансової залежності від чоловіків – це неповний перелік проблем, з якими зіштовхуються жінки як у світі загалом, так і в [Україні](#). Ці проблеми створюють додаткові перешкоди для участі жінок у політиці, водночас без їхньої участі уваги до цих проблем приділяється надто мало, адже рішення, прийняті у своїй більшості чоловіками, переважно не враховують міжнародні норми та зобов'язання з гендерної рівності.

Згідно з [дослідженням](#) ООН Жінки «Оперативна гендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні», **карантин також посилив проблему гендерних стереотипів і патріархальних соціальних норм** щодо ролей жінки та чоловіка в сім'ї. Уваги потребують і вразливі групи жінок, які під час пандемії стикаються з суттєвими фінансовими і життєвими ризиками та зазнають переохресної, багатозарової дискримінації.

Важливим в українському контексті є й те, що в країнах, де відбуваються військові конфлікти, жіночі групи та лідерки відіграють важливу роль у мирних переговорах. У таких випадках домовленість швидше за все буде досягнута та реалізована, йдеться в [звіті](#)-огляді про виконання Пекінської декларації. На місцевому рівні часто саме жінки допомагають зняти напруженість у громаді, створити безпечні зони. Рада Безпеки ООН у 2000 році підтримала [Резолюцію](#) 1325 «Жінки, мир, безпека». У документі зазначено, що **жінки відіграють важливу роль у запобіганні конфліктам і їх врегулюванні, у розбудові миру.**

Також підкреслено важливість рівноправної і всебічної участі жінок у всіх зусиллях з підтримки і просування миру та безпеки і необхідність посилення їхньої ролі у процесі прийняття рішень щодо запобігання конфліктам і їх урегулюванню.

Розуміючи весь комплекс проблем і перешкод, з якими зіштовхуються жінки на своєму шляху в політиці, світові лідери і лідерки й експерти й експертки у рамках Генасамблеї ООН від 19 грудня 2011 року розробили [рекомендації](#) державам і організаціям щодо чітких дій для посилення участі жінок у політиці. Урядам пропонується вжиття заходів з викорінення упереджень і стереотипів щодо статей, вжиття інклюзивних заходів для активізації політичної участі жінок, популяризація важливості жіночої участі, впровадження навчальних і лідерських програм, розслідування, оцінка та притягнення до відповідальності тих, хто дискримінує жінок, пригнічує їх права, вжиття заходів щодо рівного розподілу праці в сім'ї. Політичним партіям слід усунути внутрішні бар'єри, які прямо чи опосередковано дискримінують жінок, розвивати їх спроможність аналізувати ситуації з гендерної перспективи, впроваджувати політики, які уможливлюють участь жінок у партійному житті на всіх рівнях.

Залучення жінок у політику в Україні

Жінки складають 53,6% населення України, водночас у парламенті їх представлено 20,8%, а в обласних та міських радах станом на жовтень 2020 року – не більше 17%. Тобто у представницьких органах жінки недопредставлені як мінімум удвічі. В Україні найбільші гендерні проблеми пов'язані із забезпеченням рівності в політичному житті та за доходами. Україна нині [посідає](#) 83 місце зі 153 країн за рівністю в політичній залученості та 78 місце – за рівністю доходів жінок.

ЗАГАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ ЗАЛУЧЕННЯ ЖІНОК У ПОЛІТИКУ

В Україні, як і в інших країнах світу, на утвердження гендерної рівності в політиці та в економіці впливають різні фактори. Зокрема, це стосується соціально-економічного становища жінок, атмосфери, в якій жінка розвивається (стереотипи, упередження, нав'язані гетеронормативність і гендерні ролі, домашнє насильство, конфлікти), наявність достатньої і постійної підтримки тощо.

І незважаючи на брак в Україні статистики, дизагрегованої за статтю, доступні дані підтверджують невтішні стартові умови для жінок, які прагнуть розпочати політичну кар'єру.

У [дослідженні](#) ЮрФем про гендерні аспекти оплати праці вказано, що **в 2019 році гендерний розрив в оплаті праці в Україні становив 23%**, у 2018 році – 21%. Тобто українські жінки за ту саму роботу на аналогічній посаді у середньому заробляють майже на чверть менше, ніж чоловіки.

Жінки бідніші від чоловіків, **третина з них економить на їжі та/або одязі**, при цьому серед чоловіків таких 25% ([дослідження](#) Інфосап'єнс, 2019 рік). Нижчий рівень доходів, відсутність власного майна призводить до неможливості отримати кредит на відкриття бізнесу. Лише **четверта частина жінок володіє бізнесом в Україні**. Незважаючи на те, що жінки [мають вищий рівень освіти](#) за чоловіків, вони рідше працевлаштовані, що пов'язано з уявленням про роль жінки у суспільстві, народженням дітей, декретними відпустками, домашньою працею, доглядом за дітьми, хворими, старшими та іншими членами сім'ї.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИДИСКРИМІНАЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДО ОПЛАТИ ПРАЦІ

Праця жінок в
низкооплачуваному
секторі

Жінки займають лише
23% керівних посад
в Україні

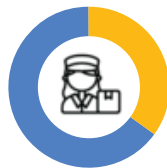

У приватному секторі
серед власників бізнесу
46% жінок

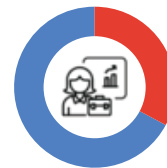
Серед найбільших
гендерних розривів
- в сферах діяльності,
що не пов'язані зі
шкідливими умовами
праці

(станом на IV квартал
2019 року)

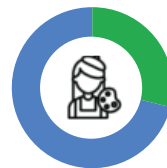
35,1%

Поштова та
курерська діяльність

33,1%

Фінансова та
страхова діяльність

29,9%

Мистецтво, спорт,
розваги та відпочинок

У 2016 році серед
безробітних
було зареєстровано
52,4% жінок

Відповідно до даних
державної служби
статистики гендерний розрив
в оплаті праці на 2018 рік
становив близько 21%

Станом на 2019 рік
гендерний розрив
в оплаті праці
становить 23%

Коронавірусна криза, карантин загострили соціально-економічні проблеми жінок в Україні. Згідно з [дослідженням](#) ЮрФем «Вплив COVID-19 на права жінок в Україні», проведеним за підтримки ПРООН,

ПІД ЧАС КАРАНТИНУ ЖІНКИ, ЯКІ ПЕРЕЙШЛИ НА ДИСТАНЦІЙНУ РОБОТУ ЗІШТОВХНУЛИСЯ З ДОДАТКОВИМ НАВАНТАЖЕННЯМ У ВИГЛЯДІ ХАТНЬОЇ РОБОТИ ТА НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ВДОМА, ЖІНОК ЧАСТІШЕ ЗМУШУВАЛИ ПИСАТИ ЗАЯВИ НА ВІДПУСКУ ЗА ВЛАСНИЙ РАХУНОК АБО Ж ЗВІЛЬНЯЛИ

При цьому, згідно з даними Державного центру зайнятості, лише третині жінок, які стали на облік після карантину, вдалося працевлаштуватися (на відміну від чоловіків, серед яких працевлаштувалося, відповідно, дві третини).

Пандемія загострила і ситуацію з домашнім насильством в Україні. За перші півроку 2020 року кількість звернень до поліції з приводу домашнього насильства [зросла](#) на 40%, станом на жовтень - 53%

Загалом в Україні 2/3 жінок [зазнали](#) психологічного, фізичного чи сексуального насильства, 1/2 жінок [зазнали](#) хоча б однієї форми сексуальних домагань. У [звіті](#) «Економічні наслідки насильства щодо жінок в Україні» від 2017 року йдеться, що окрім шкоди здоров'ю, добробуту, смертей, втрати працездатності, особистих збитків, насильство щодо жінок несе й економічні втрати, які сягають \$208 млн на рік: «В Україні ж через системний брак притулків та спеціалізованих послуг для постраждалих від насильства основна частина витрат, що зумовлені насильством щодо жінок, лягає на плечі самих постраждалих». Гендерно орієнтована політика і бюджетування, гендерні лінзи під час планування й упровадження національної та місцевої політик могли б покращити ситуацію з превенцією і подоланням домашнього насильства, захистом жінок, які від нього страждають. Особливо це стосується малих міст, селищ і сел.

В Україні та світі в останні роки **активізувались антигендерні рухи**, що може бути пов'язано з активізацією розвитку у цей період феміністичного руху, активностей за гендерну рівність.

У [дослідженні](#) про рухи проти рівності у Грузії, Вірменії та Україні 2018 року зазначено, що в Україні є два центри антигендерних рухів, пов'язані з церковними осередками. Саме церкви (греко-католицька та православна) стають середовищем, де толеруються і підтримуються антигендерні рухи. Праворадикальні, націоналістичні угруповання, а також релігійні групи впливають на місцеві ради щодо прийняття антигендерних рішень (заклики щодо нератифікації Стамбульської [конвенції](#), до скасування інституту урядової уповноваженої з питань гендерної політики) та неприйняття рішень, що стосуються гендерної рівності (приєднання до Європейської хартії рівності чоловіків і жінок у житті місцевих громад). Праворадикальні групи [здійснюють](#) тиск на феміністичні організації, відбуваються напади на місцевих активісток і феміністок, їх залякування. Після Маршу жінок у березні 2020 року в Києві представники праворадикальної групи [напали](#) на учасників та учасниць заходу.

Підтримка жінок в Україні

Несприятливі та загострені пандемією соціально-економічні, безпекові умови для жінок, які планують іти в політику, пом'якшуються різноманітними програмами підтримки з неурядового сектору та постійним вдосконаленням законодавства. В Україні діють національні та локальні проєкти з підтримки та просування принципів гендерної рівності, гендерно орієнтованого бюджетування. Зокрема, активно діють як **міжнародні програми з залучення жінок до політики** (за підтримки ООН Жінки, NDI, ПРООН, USAID (проєкту DOBRE), уряду Канади, Глобального фонду для жінок, Фонду Бюлля та ін.), **так і національні** (до прикладу, Український жіночий фонд, Ліга захисту жінок), [локальні](#) (як-от херсонські організації «Успішна жінка», «Нова генерація»). Важливим є також **об'єднання зусиль феміністичних і жіночих організацій**. Восени 2020 року вперше відбувся [Форум](#) феміністичної організаційної спроможності, де близько двохсот представниць руху мали нагоду дізнатися про результати досліджень потреб і потенціалу організацій, спланувати роботу на 2021 рік.

Започатковано інформаційні ресурси про гендерну рівність та посилення політичної участі жінок, а саме, сайт проти сексизму «[Повага](#)», «[Жінки – 50% успіху](#)», «[Гендер в деталях](#)», де діють ряд [спецпроектів](#), спрямованих на залучення жінок у політику, бізнес та ін.

Одним із важливих досягнень реалізації програм, проєктів, роботи організацій, які займаються просуванням гендерної рівності, є те, що **в деяких областях упроваджується гендерно орієнтоване бюджетування**, органи місцевого самоврядування під час **розробки цільових програм почали враховувати гендерно орієнтовані показники**, а також розроблено [гендерні профілі](#) областей України. А під час місцевих виборів 2020 року громадські організації за донорської підтримки започаткували кампанії «[Йдеш в політику не одна](#)», «[НеЦінаПолітики](#)» проти насильства щодо політично активних жінок, гарячу лінію [#вибориБЕЗСексизму](#).

З 2011 року у Верховній Раді України активно діє **міжфракційне об'єднання «Рівні можливості»**, куди входять депутати та депутатки від різних партій, фракцій, груп.

МФО займається розробкою і просуванням гендерночутливих законопроектів, захистом та підтримкою депутаток, які постраждали від сексизму, організовує та долучається до проведення публічних заходів, які популяризують участь жінок у політиці. Приклад парламенту наслідують і місцеві ради: станом на вересень 2020 року подібні групи [створені](#) у 106 радах. Як розповіла в інтерв'ю Наталія Коваль, депутатка Хмельницької обласної ради, завдяки роботі такої групи вдалося значно збільшити бюджети на освіту, на охорону здоров'я, прийняти важливі рішення щодо закупівлі нового обладнання для закладів охорони здоров'я, у сфері захисту населення, щодо інтернатних закладів, зокрема покращити там харчування, а також збільшити витрати на культуру.

**УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО
У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ОСТАННІ
РОКИ ДОСИТЬ АКТИВНО
РОЗВИВАЄТЬСЯ І НИНІ
Є ОДИМ ІЗ ПЕРЕДОВИХ
НА ТЕРЕНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ**

Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків закріплено у 2005 році у відповідному [Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»](#), в якому чітко визначено основні напрями державної політики у цій сфері. Важливим є те, що гендерна квота у 30% містилась у законах про політичні [партії](#) і про місцеві [вибори](#), а політична партія, яка проходила до парламенту з дотриманням квоти, додатково отримувала 10% до щорічного обсягу державного фінансування своєї статутної діяльності. У парламенті минулого скликання таку суму отримала партія «Самопоміч», а в цьому скликанні – партії «Голос» та «Європейська солідарність». У законодавстві відсутня норма, куди саме мали б спрямовуватися додаткові кошти, які отримують партії, тому представниці жіночих організацій апелювали до того, щоб передбачити використання цих коштів виключно на потреби забезпечення гендерної рівності, підтримки та залучення жінок до партії. Проблематиці впровадження гендерної квоти присвячено окремий випуск [Вісника Центральної виборчої комісії](#), що дуже важливо, оскільки остання відповідає за організацію виборчого процесу в Україні на виборах та референдумах.

У комісії вже [призначена](#) членкиня, відповідальна за координацію питань щодо забезпечення принципу гендерної рівності під час організації підготовки та проведення виборів і референдумів.

Новий Виборчий [кодекс](#) передбачає **40% гендерну квоту на парламентських та місцевих виборах та послідовність статей**, щоб забезпечити їхню присутність у кожній п'ятірці, а також 30% гендерну квоту на виборах до сільської, селищної, міської ради територіальної громади з кількістю виборців до 10 тисяч. Однак гендерна квота стосується лише списків політичних партій під час висування, тому жінок часто ставили на останні місця в першій п'ятірці, а сама виборча система, яка мала б сприяти внутрішньопартійній конкуренції, призвела до ситуації, коли вирішували здебільшого не виборці, а місце кандидата й кандидатки в партійному списку. Зокрема, мова йде про 25-відсотковий поріг, який потрібно подолати кандидатам і кандидаткам по округу, щоб просунутись у партійному списку. Про ці негаразди виборчого законодавства повідомляли Громадянська мережа [ОПОРА](#) та Рух [«Чесно»](#).

В Україні розроблена й упроваджена **Державна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків** на період до 2021 року, розроблено та затверджено [Національний план дій](#) з виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року, [Національний план дій](#) з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року (далі – [Національний план дій 1325](#)). Окрім того, Україна регулярно [звітує](#) Комітету ООН з ліквідації усіх форм дискримінації щодо жінок про виконання принципів Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women).

У вересні 2020 року **Україна отримала офіційний статус учасниці «Партнерства Біарриц»** – міжнародної ініціативи для забезпечення гендерної рівності та розширення прав і можливостей дівчат і жінок у всьому світі. У межах «Партнерства Біарриц» Україна як повноправна учасниця бере на себе зобов'язання у п'яти сферах:

1) розвиток безбар'єрного публічного простору, дружнього до сімей з дітьми та маломобільних груп населення;

2) навчання дітей принципам рівності жінок і чоловіків;

3) запобігання насильству;

4) зменшення розриву в оплаті праці жінок і чоловіків;

5) створення для чоловіків більших можливостей піклуватися про дітей. План заходів для виконання зобов'язань наразі перебуває у стадії розробки.

У жовтні 2020 року **Уряд України долучився до міжнародної ініціативи «Коаліції дій для сприяння досягненню гендерної рівності»**, яку ООН Жінки організовує спільно з урядами Мексики та Франції. Ця ініціатива спрямована на досягнення помітних результатів в питанні гендерної рівності.

В уряді також розробляються секторальні документи. Міністерство фінансів України розробило та схвалило [Методичні рекомендації](#) щодо застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі. У [Державній стратегії](#) регіонального розвитку на 2021–2027 роки передбачено забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія домашньому насильству та дискримінації.

Міністерство закордонних справ України стало [першим](#) серед органів державної влади в Україні, яке здійснило гендерний аудит після того, як приєдналося до міжнародного руху за гендерну рівність «HeFor-She» у 2018 році. На основі звіту та рекомендацій було розроблено план заходів, а першочерговим завданням визначено розширення реальних можливостей для дипломаток в усіх сферах дипслужби. Крім того, за підтримки ПРООН було проведено **гендерний [аналіз](#) Апарату Верховної Ради України.**

Віховими також є документи, які регулюють **[проведення гендерно-правової експертизи, законодавство](#) щодо протидії і запобігання домашньому насильству і [закон](#) про засади запобігання та протидії дискримінації.** 3 березня 2017 року обов'язки з реалізації державної політики у сфері гендерної рівності покладено на віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції ([звіт](#) про виконану роботу за 2017–2019 роки), а з червня того самого року в уряді введено [посаду](#) Урядового уповноваженого з питань гендерної політики. Також скасовано заборону на 458 професій для жінок і нормативно [закріплено](#) використання фемінітивів у класифікації професій.

При цьому результати Національного [опитування](#) з питань рівності між чоловіками та жінками в Україні (2018 рік) свідчать: суспільство відчуває, що жінок менше призначають на урядові посади, а 66% опитаних бачать, що в політичному житті домінують чоловіки. Однак виборці здебільшого не зважають на стать під час виборів. Так, згідно з результатами опитування, проведеного КМІС на замовлення ПРООН у вересні 2020 року, **близько 74% вказали, що на їхній вибір стать кандидата або кандидатки не впливає.** І чим молодшими були респонденти й респондентки, тим більша ця частка. Водночас чоловіки менше, ніж жінки, вважають, що сімейні обов'язки можуть стати перешкодою, щоб жінки балотувалися.

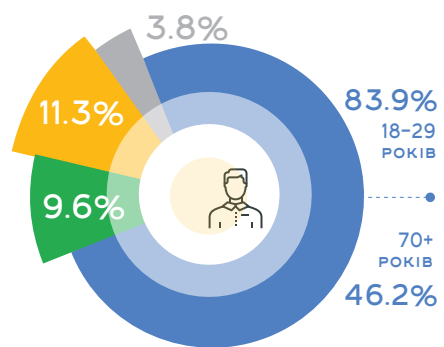
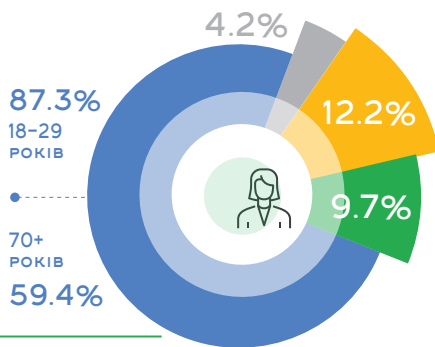
Якщо аналізувати динаміку цінностей, то згідно зі Світовим [дослідженням цінностей](#) в Україні у 2020 році порівняно з 2011 роком кількість тих, хто вважає, що чоловіки – кращі політичні лідери, ніж жінки, знизилася з 22% до 9%, а тих, хто погоджується з важливістю рівності прав чоловіків і жінок, зросла з 81% до 84%. У таких даних **вбачається просування гендерної рівності на ціннісному рівні.**

Участь жінок у політиці і прийнятті рішень

Якщо на майбутніх виборах до вашої місцевої ради балотуватимуться чоловік і жінка, за кого ви найбільш імовірно проголосуєте?

73.7% вибір не залежатиме від статі

вибір не залежатиме від статі 75.3%

На виборах
25.10.2020

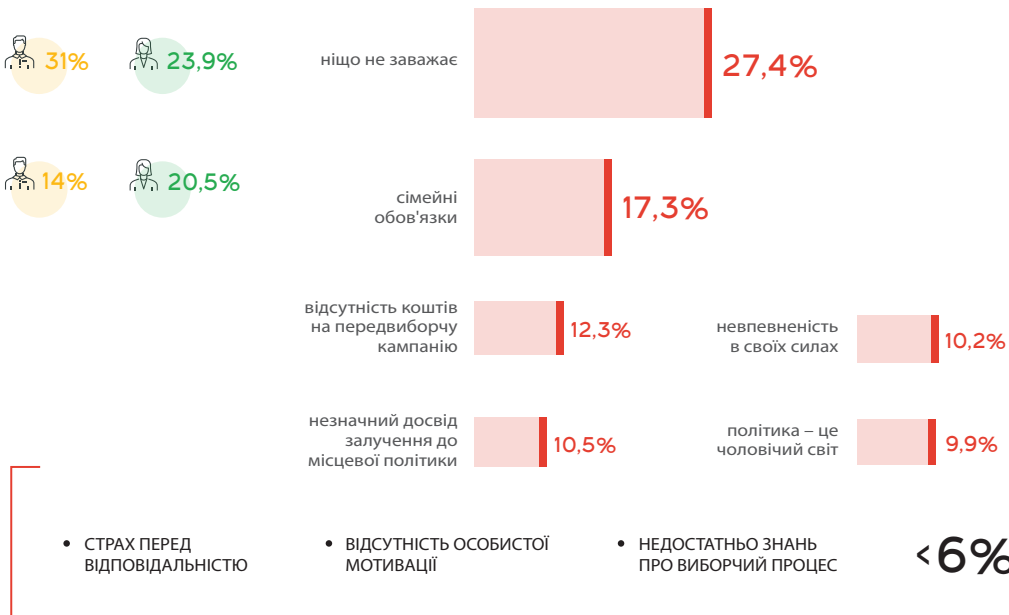
43%
КАНДИДАТІВ
- ЖІНКИ

за чоловіка

за жінку

важко сказати /
відмова / не знаю

Що МОЖЕ ЗАВАЖАТИ ЖІНКАМ БАЛОТУВАТИСЬ ДО МІСЦЕВОЇ РАДИ?

ХТО КРАЩЕ КЕРУВАТИМЕ КОМУНАЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ?

Усе ж, як розповіла одна з депутаток-кандидаток із Хмельницької області, навіть якщо є 5–10% тих, хто вважають, що краще голосувати за чоловіків, вони зазвичай більш публічно видимі, активні, водночас ті, хто в опитуваннях кажуть, що не зважають на стать, переважно не афішують свого ставлення. Це може створити багато перешкод для жінок у вигляді цькування, сексизму тощо.

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У РЕГІОНАХ

Основними викликами для досягнення гендерної рівності на місцевому рівні є низький рівень участі жінок у демократичних процесах, зокрема представленості жінок на вищих політичних посадах, патріархальна культура, відсутність політичної волі до змін та глибоко укорінені гендерні стереотипи. Про це йдеться у [дослідженні ПРООН](#) щодо добросовісності та інклюзивності демократичних процесів у регіонах України. У зв'язку з тим, що політика на національному і місцевому рівнях тісно пов'язана з бізнесом, вхід у ради є можливістю захистити свої інтереси або розширити бізнес через доступ до ресурсів.

При цьому жінки переважно відіграють другорядні ролі, адже їх менше серед власників й власниць впливового бізнесу. Показовою є статистика залученості жінок до сільських, селищних рад до створення ОТГ. Порівняльний гендерний [моніторинг](#) виборів в ОТГ демонструє таку картину: у 2018 році серед голів ОТГ було 15,4% жінок, а у 2015 році – 18,9%, при цьому менше жінок обирають до великих ОТГ з більшими ресурсами. А от у сільських і селищних радах очільниць [було](#) 32% (станом на 2018 рік).

Частка жінок у представницьких органах збільшується, однак мова йде про ті ради, які мають менше ресурсів та, відповідно, менше впливу. Під час виборів 2015 року, коли в законодавстві гендерна квота була прописана, але покарання за її недотримання не передбачено, жінкам все ж таки вдалося посилити свої позиції у місцевих радах. Однак часто жінкам давали непрохідні округи, не забезпечували ресурсами для ведення передвиборчої кампанії, а після обрання жінок іноді спонукали відмовлятися від мандата на користь колеги-чоловіка. За даними Центральної виборчої комісії, в обраних у 2015 році місцевих радах понад 50 тисяч депутатів припинили свої повноваження, з них 27 646 — жінки (55%).

У регіонах України також відстежується світова тенденція: чим менше повноважень і ресурсів є у владі, тим більше жінок мають можливість долучитись до політичних процесів. За попередніми [підрахунками](#) результатів місцевих виборів 2020 року, жінок у місцевих радах буде більше – 35%, при цьому в обласних радах жінок близько 28%. Згідно з [даними](#) Громадянської мережі ОПОРА, найнижчою є кількість жінок серед обраних міських, селищних та сільських голів – 16,8%, особливо низький показник стосується кількості жінок серед міських голів. Така тенденція зберігалася після виборів 2015 року, коли в жодному обласному центрі, місті-мільйоннику жінку не було обрано міською головою, а зі 144 міст обласного значення тільки вісім очолювали жінки. При цьому в [дослідженні](#) Асоціації міст України «Гендерна політика на місцевому рівні» йдеться, що хоча серед міських, сільських, селищних голів лише 16,8% жінок, однак більше 70% секретарів і секретарок місцевих рад – жінки.

Місцеві осередки політичних партій, які очолюють переважно чоловіки, до дотримання гендерної квоти у виборчих списках часто ставляться формально.

А саме політичні партії є основними політичними гравцями на місцевому рівні з 2015 року, а в 2020 році – у всіх громадах від 10 тисяч населення. Рідкістю є залучення жінок до партії на відповідальні посади у міжвиборчий період, хоча норма щодо гендерного квотування міститься у статутах обласних, міських осередків багатьох партій. В умовах пандемії таке залучення ще й ускладнене додатковим навантаженням на жінок, спричиненим домашньою працею та вихованням і навчанням дітей. Також актуальним є питання відсутності оплати депутатської праці, при тому, що реальна депутатська діяльність забирає багато часу. У деяких місцевих радах є спеціальні депутатські фонди, які можна витратити на утримання приймалень і допомогу виборцям, водночас згідно з законодавством робота депутатів і депутаток місцевих рад не оплачується.

Жінки зрідка очолюють виконавчі органи в радах, відповідальні за ресурсні питання, такі як земельні, містобудівні, житлово-комунальні. Також жінки здебільшого долучаються до депутатських комісій, пов'язаних із регламентними питаннями, охороною здоров'я, освітою, соціальним захистом, водночас досить часто депутатки усунуті від розподілу ресурсів та прийняття рішень.

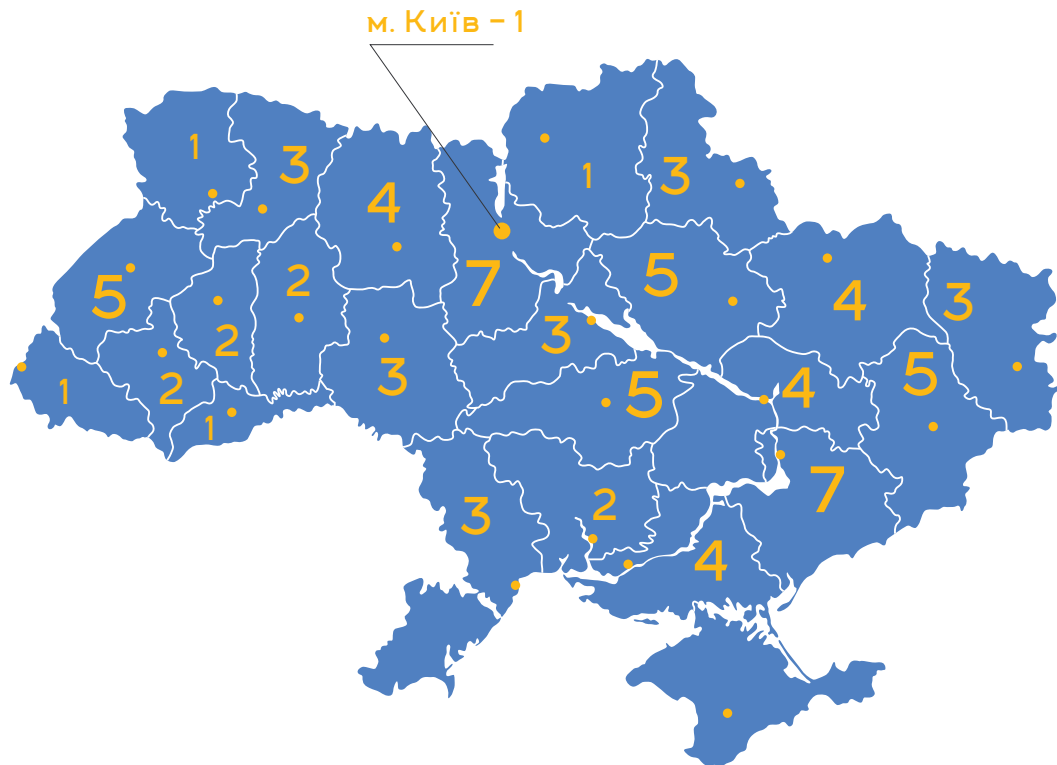
Про це йдеться в дослідженні ПРООН щодо доброчесності та інклюзивності демократичних процесів.

Місцева гендерна політика формується здебільшого на основі вказівок центральних органів влади, на виконання нормативно-правових актів, законодавства, з огляду на вплив громадських проєктів і зрідка – на ініціативи місцевої влади. Завдяки прийняттю низки нормативних актів щодо впровадження принципів гендерної рівності, реалізації громадських проєктів у регіонах почали приймати цільові програми, включати гендерний компонент до стратегічних документів громад, реалізовувати бюджетні ініціативи, призначати радників і радниць з гендерних питань. За [інформацією](#) Асоціації міст України, у 225 містах, селищах, селах призначена посадова особа, яка опікується питанням рівних прав і можливостей жінок та чоловіків.

Водночас у місцевих радах минулого скликання активно приймали антигендерні звернення, зокрема проти ратифікації Стамбульської конвенції, гендерних ініціатив. Таких звернень лише на кінець 2018 року було [прийнято](#) півсотні. Примітно, що місцеві ради, навіть ті, що приймали антигендерні звернення, долучаються до Європейської хартії рівності. Наразі таких рад, які приєдналися до Хартії, згідно з [даними](#) Асоціації міст України, 81.

Громади-підписанти Європейської ХАРТІЇ РІВНОСТІ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ У ЖИТТІ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Всього: 81
з яких підписали
ХАРТІЮ у:

Залучення жінок у політику у фокусних регіонах

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ

Закарпаття – полікультурний регіон на заході України з великою чисельністю представників і представниць національних та етнічних спільнот, зокрема угорської та ромської. Тут реалізується План заходів із реалізації Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року, створено міжвідомчу робочу групу з виконання плану, в рамках якої працюють профільні групи, очолювані ромськими лідерами і лідерками. Вони зі свого боку також беруть участь і в політичному житті регіону. Як мінімум три жінки з ромської спільноти брали участь у цьогорічних виборах до місцевих рад краю.

На Закарпатті, відповідно до гендерного [профілю](#) регіону, за реалізацію гендерної політики відповідає Департамент соціального захисту населення обласної державної адміністрації (далі – ОДА). На рівні ОТГ відсутні структурні підрозділи, відповідальні за реалізацію гендерної політики. З 2016 року в області реалізується проєкт «Гендерне бюджетування в Україні», працює відповідна робоча група.

В області створено координаційну раду з питань сімейної, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання насильству в сім'ї та протидії торгівлі людьми. Серед негативних тенденцій – збільшення розриву в оплаті праці жінок та чоловіків в області. Згідно з даними дослідження ПРООН, на Закарпатті реалізації гендерної політики приділяється недостатньо уваги, є обмеженням фінансування, хоча гендерні питання включені до Регіональної програми розвитку сімейної, демографічної, гендерної політики, попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми на 2016–2020 роки.

За даними Громадянської мережі ОПОРА, на Закарпатті важко [ідентифікувати](#) конкретні громадські організації, які системно й авторитетно впливають на суспільно-політичне життя регіону. Водночас у дослідженні ПРООН ідеться, що в публічному просторі відомі кілька громадських організацій, які займаються гендерними питаннями в регіоні, серед них [«Центр гендерної освіти»](#), [«Екваліті лаб»](#).

Перший відкрито у 2003 році при Ужгородському національному університеті, його діяльність переважно сфокусована на реалізації досліджень, випуску щорічних статистичних збірників. «Екваліті лаб» свою діяльність здійснює приховано, інформація про заходи, їх місце проведення, дату та час поширюється через закриті пабліки. Така форма діяльності є вимушеною через безпекові проблеми, оскільки учасники та учасниці організації неодноразово отримували погрози з боку активістів праворадикальної організації «Карпатська січ».

Загалом після виборів 2015 року представництво жінок у місцевих радах зросло. Згідно з дослідженням ПРООН, найбільша кількість жінок стали депутатками в районах області, де компактно проживає угорська спільнота (у середньому кожен п'ятий мандат тут отримала жінка). Найкращі показники демонструють Мукачівська, Берегівська та Виноградівська міські ради – близько третини жіночого складу. В інших районах області – кожен шостий-сьомий мандат. У 14 місцевих державних адміністраціях на керівних посадах працювало вісім жінок, двоє з яких очолювали адміністрації (станом на 2019 рік).

Однак до парламенту від мажоритарних округів у 2019 році обрано тільки чоловіків, а в обласній раді жінок усього 10%, що є одним із найнижчих показників по Україні. До того ж жодна жінка не очолювала тоді ОТГ.

Порівняльний гендерний аналіз результатів виборів 2015 та 2020 років показує, що частка кандидаток до обласної та трьох великих міських рад (Ужгородської, Мукачівської та Хустської) зросла на 9–15%, так само, як і обраних депутаток (окрім Мукачівської міської ради, де і на посаду міського голови не балотувалася жодна жінка). Загалом найбільші міста очолюють і очолюватимуть після другого туру виборів чоловіки.

Миколаївська область

Миколаївська область розташована на півдні країни і характеризується тим, що тут зосереджені великі державні підприємства, аграрні компанії, діють два великі державні порти. Бізнес у регіоні тісно пов'язаний з політикою та корупцією. Довгий час злочинне угруповання мало контроль над депутатами і депутатками Миколаївської міської ради, впливаючи на процеси прийняття рішень.

Унаслідок введення гендерної квоти на виборах 2015 року у радах Миколаївської області збільшилася кількість жінок. Головою Миколаївської обласної ради та міською головою Первомайська стали жінки. У регіоні очікувано актуальною є тенденція до меншого представництва жінок у тих радах, де є більше ресурсів і можливостей (14% депутаток – в обласній раді й понад 50% – у радах ОТГ).

Порівняльний гендерний аналіз результатів виборів 2015 та 2020 років показує, що на останніх виборах представництво кандидаток до Миколаївської обласної та міської рад зросло більш ніж на 13% порівняно з 2015 роком. За попередніми підрахунками, у цих радах буде більше жінок, аніж в 2015 році (наразі ще тривають підрахунки). У Вознесенській і Первомайській міських радах активність жінок нижча. Там лише на 5% збільшилося представництво жінок серед кандидаток порівняно з 2015 роком і на 1–8% стало більше депутаток. Як і в інших регіонах, жінки рідко балотуються на посаду міської голови і так само найбільші міста очолюють і очолюватимуть чоловіки.

Як ідеться в гендерному [профіль](#) регіону, тут діє Соціальна комплексна програма підтримки сім'ї та дітей, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у Миколаївській області до 2021 року, реалізуються План дій Миколаївської області з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року, План дій з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року. В області призначена радниця ОДА з питань гендерної політики. З 2013 року тут діє координаційна рада з питань сім'ї і жінок. Також область долучилася до проєкту з упровадження гендерно орієнтованого бюджетування. І хоча в гендерному [профіль](#) Миколаївської області вказано, що гендерний компонент не включений до стратегій сталого розвитку ОТГ, винятком є Олександрівська ОТГ. У громаді призначена уповноважена особа з гендерної політики, проведено комплексне оцінювання стану гендерної рівності, у 2019 році прийнято [План дій](#), спрямований на покращення політики щодо гендерної рівності.

У дослідженні ПРООН також ідеться про нечисленність гендерних організацій, їх несуттєвий вплив на політику в області.

Зазначено, що такі організації зосереджені в науковій сфері та займаються здебільшого питаннями попередження насильства та захисту від нього. У регіоні діє Миколаївський обласний [центр](#) соціально-юридичної допомоги від насильства «НІКА», який переважно займається питаннями гендерно зумовленого насильства. У Первомайську діє молодіжний жіночий інформаційно-координаційний центр «Ольвія», який питаннями гендерної рівності займається здебільшого в науковому середовищі.

Хмельницька область

Індустріально-аграрна Хмельниччина характеризується великим аграрним бізнесом, що впливає на місцеву політику (більше про бізнес і медіа в регіоні див. у звіті Громадянської мережі [ОПОРА](#)). Більшість впливових підприємств регіону очолюють чоловіки, які впливають на діяльність політичних партій .

Згідно з дослідженням ПРООН щодо доброчесності та інклюзивності в регіоні, встановлення гендерної квоти позитивно вплинуло на місцеву політику (до облради за результатами виборів 2015 року обрали понад 20% жінок). І хоча жінок вносили у списки здебільшого задля виконання квотного принципу, а не як результат гендерно орієнтованого партійного підходу до їх формування, проте, як розповіли депутатки, навіть ті жінки після обрання до рад активно включались у депутатську роботу.

Порівняльний аналіз результатів виборів 2015 та 2020 років у Хмельницькій області свідчить про те, що на останніх виборах кандидаток у списках до обласної і трьох великих міських рад було більше на 4–13%. А там, де результати виборів вже встановлені й визначені всі обрані депутати і депутатки, жінки складають третину, що теж на 10–20% більше за результати 2015 року. На відміну від загальноукраїнської тенденції, згідно з якою до обласних рад обрано менше 30% жінок, до обласної ради Хмельниччини обрано 34% жінок. Однак в регіоні спостерігається така сама низька активність жінок у боротьбі за посаду міської голови й у великих містах швидше за все також головами будуть чоловіки.

У Хмельницькій облраді та міськрадах створено групу «Рівні можливості». Така група дає можливість реалізовувати ініціативи, спрямовані на активізацію жінок у суспільно-політичному житті громад. До прикладу, членкині групи «Рівні можливості» з кількох місцевих рад брали участь у фотовиставці в межах проєкту Національного демократичного інституту «Просування участі жінок в політиці та протидії сексизму».

У гендерному [профілі](#) йдеться, що в Хмельницькій області діє Соціальна програма підтримки сім'ї, запобігання та протидії домашньому насильству на період до 2020 року, окремими розділами якої передбачено проведення регіональних заходів із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, а також на виконання Національного плану дій 1325. Проте жодних коштів на фінансування цих заходів у бюджеті за роки реалізації програми (2016, 2017, 2018, 2019) не виділялося. В ОДА є профільна заступниця голови, яка відповідає за координацію питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; також у 2018 році було призначено радницю з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

В області діє Координаційна рада з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання насильству в сім'ї та протидії торгівлі людьми. Також на Хмельниччині з 2017 року впроваджується проєкт гендерно орієнтованого бюджетування, а у 2018 році діяв проєкт «Рівність заради безпеки» («Жінки просувають зміни, відновлення миру і запобігання конфліктам на регіональному рівні в Україні»).

В області небагато активних організацій, які займаються гендерними питаннями. За даними дослідження ПРООН щодо доброчесності та інклюзивності, найбільш відомою гендерною організацією є Хмельницька обласна громадська організація Подільський центр «Гендерна рада»; також за цим напрямом почали діяти громадська організація «Жіночий Антикорупційний Рух» (ГО «ЖАР») та благодійний фонд «Тепло рідних сердець». Двоє останніх з початку 2019 року розпочали реалізацію проєктів щодо локалізації Національного плану дій 1325 у Хмельницькій області.

Завдяки активній роботі представниць організацій, які займаються питаннями гендерної рівності, в тому числі, вдалося вмовити депутатів і депутаток Хмельницької обласної ради не голосувати за антигендерне звернення.

ХЕРСОНЬСЬКА ОБЛАСТЬ

Туристично-промислово-аграрна Херсонщина у південній частині межує з окупованим Кримом, що створює соціально-політичну напругу. У Херсоні було здійснено жорстокий напад на місцеву політиkinю, депутатку Херсонської обласної ради V скликання та міської ради VI скликання Катерину Гандзюк, унаслідок чого вона померла. В організації нападу [підозрюються](#) місцеві політики-чоловіки, частина з яких наразі перебуває під слідством.

У Херсонській області підтверджуються такі загальноукраїнські тенденції:

1) гендерна квота в 2015 році дозволила залучити більше жінок до виборів (до обласної та великих міських рад балотувалося більше третини жінок, а в 2020 році – понад 40%);

2) навіть якщо жінки складають більшість у радах ОТГ, станом на 2019 рік усього п'ять громад на Херсонщині очолили жінки. У дослідженні ПРООН зазначено: окрім стереотипів щодо ролі жінок у суспільстві, на ситуацію впливає те, що жінки не мають значних коштів для потрапляння у виборчі списки, а якщо вони і стали кандидатками, то партійні осередки не надають їм належної підтримки у передвиборчій кампанії.

Порівняльний аналіз результатів місцевих виборів 2015 року та попередніх результатів виборів 2020 року до Херсонської обласної і міської рад, а також до Каховської та Голопристанської міських рад свідчить, що гендерна квота для останньої практично не спрацювала – незважаючи на більшу частку жінок у списках, до ради проходить на одну жінку менше, ніж у 2015 році. Подібна ситуація спостерігається й у Херсонській міській раді. Результати виборів до обласної ради станом на 20 листопада 2020 року невідомі, хоча кандидаток було на 11% більше, ніж у 2015 році. Схожа з іншими регіонами і ситуація з виборами міських голів – до Херсонської міської ради балотувалася лише одна жінка (у 2015 році їх було три).

Проривом у політичній участі жінок є вибори Каховської міської голови, де балотувалися три жінки, адже на минулих виборах не було жодної кандидатки.

У гендерному [профілі](#) Херсонської області зазначено, що там діє обласний план заходів з реалізації Національного плану дій 1325, у програму соціально-економічного розвитку регіону включають організацію та проведення інформаційно-просвітницьких заходів з питань попередження насильства в сім'ї, подолання гендерних стереотипів і протидії торгівлі людьми. Водночас у 2016–2018 роках на фінансування цих заходів було виділено лише по 1000 грн на рік (!), які не використовувались. В області також створено обласну міжвідомчу Раду з питань сім'ї, гендерної рівності та протидії торгівлі людьми.

На Херсонщині діють організації, які, відповідно до статутної діяльності, цілеспрямовано займаються гендерними питаннями. Це Херсонський обласний центр [«Успішна жінка»](#) та громадський центр [«Нова генерація»](#).

Як йдеться у звіті ПРООН, ці організації у рамках своїх програм та проєктів проводять просвітницьку роботу з гендерних питань, беруть участь у гендерному аналізі виборів та в інших дослідницьких проєктах, які мають гендерний компонент. За ініціативи ГО «Успішна жінка» на теренах області створена платформа підтримки політикинь «Жіночий політичний клуб». На його базі проводяться дискусії на гендерну тематику, вивчається позитивний досвід жінок у політиці, налагоджуються контакти між жінками, які йдуть у політику, та політичними партіями.

**Виклики та
навчальні потреби
політично
активних жінок
в Україні**

Для визначення навчальних запитів та потреб політично активних жінок в Україні було проведено 10 глибинних інтерв'ю з політикинями з фокусних регіонів та отримано 42 відповіді на онлайн-анкету. Запитання для респонденток переважно стосувалися їхнього сприйняття депутатської роботи, мотивації, перешкод, порад новообраним депутаткам і визначення навчальних та інших потреб.

МОТИВАЦІЯ ЖІНОК ЙТИ В МІСЦЕВУ ПОЛІТИКУ

Бажання змін було основною мотивацією, з якою опитані жінки йшли кандидатками на місцеві вибори в 2015 році. «Якщо ніхто не може і не хоче щось робити, скільки можна чекати, що хтось зможе навести порядок. Я тут живу, мої діти тут живуть. Я бачу різницю між рівнем інших міст і моїм містом. Я не можу жити, просто склавши руки. Деякі люди дивуються навіщо це мені. Я кажу: якщо ніхто не хоче робити, то буду я», – розповіла в інтерв'ю одна з депутаток. Це бажання змін також тягнуло за собою і розуміння того, що потрібно брати відповідальність на себе. «Бо крім тебе ці зміни не зроблять», – сказала депутатка.

Частина жінок згадувала, що на їхній вибір балотуватися впливала і наявність у них дітей, і бажання для них кращого життя. «Мені запропонували балотуватись, але я подумала, що це смішно. Я просто громадська активістка. Маленька людина і роблю свою маленьку справу. Приїхала додому і сказала чоловікові. А він мені: «Звичайно йди, це ж колосальний досвід. Якщо ти не підеш, то хто буде змінювати нашу країну для наших дітей. Ти маєш туди йти». І я подумала: «У мене є діти, я хочу, щоб вони жили за іншими правилами, іншими законами. Я хочу для них кращого життя. І якщо я не піду, то прийдуть ті самі й нічого не буде змінюватись». Я подумала і вирішила, що спробую», – поділилася спогадами депутатка.

Інша політикиня розповіла: коли один зі знайомих сказав, що в нашому селі вже роки нічого не змінюється, її це так зачепило, що вона вирішила піти і спробувати щось змінити.

Мотивацією для багатьох також є й **прикладі, розмови з іншими жінками, які вирішили йти в політику, які вже є депутатками**, політикинями, які сміливо беруть участь у політичному житті громади борються за владу.

Одну з респонденток запросили у список до обласної ради, причому вона до того була депутаткою сільської ради з 500 мешканцями й мешканками. *«Я категорично заперечувала. Казала, що не справлюсь. Як я, дівчина з такого маленького села, буду в обласній раді. Спонукало погодитися те, що інша жінка, колежанка, сказала, що піде. І така конкуренція відчувалась, коли почула, що інша погоджується. І змінила своє ставлення»*, – пригадує ця респондентка. Адже мотивувати можуть ті, хто перебуває в однакових умовах, і якби те саме говорив чоловік, то це сприймалося би по-іншому.

Виклики, які стоять перед депутатками

Входження в місцеву політику сповнене різних викликів: як позитивних, що сприяють розвитку, становленню, так і небезпечних, які загрожують життю і здоров'ю. На основі відповідей депутаток можна виділити виклики:

Сприйняття

Стереотипи й упередження створюють багато перешкод для жінок, які лише тільки розмірковують про те,

щоб піти в політику. *«Помилково в нашій ментальності таке, що або родина, або депутатство. Що це додаткове навантаження, що жінка не впорається. Треба чути від тих, хто пройшов це, адже тут йдеться про вмиле поєднання. Кожна жінка здатна представляти громаду, керувати. І отримувати задоволення від роботи»*, – зауважила одна з депутаток.

Проблемою є також те, що часто чоловіки, які очолюють місцеві осередки партій, формуючи списки, остерігаються активних жінок і забезпечують гендерну квоту своїми знайомими, родичками, подругами, а це потім теж підриває довіру до жінок у політиці. Вже в самій раді, де більшість – чоловіки, вони часто сприймають депутаток перш за все як жінок, а не як своїх колежанок.

«Для роботи це погано. Якщо комісія – то чоловік голова, не жінка ж буде нами керувати. У повітрі відчувається, що головою, керівником має бути чоловік», – зауважила одна з респонденток. Мова йде також про виховання, традиції. Навіть у своїх родинах жінки мають доводити, що вони здатні відстояти свою думку, розвіювати сприйняття політики як чоловічої справи, де жінка не має голосу.

Подеколи стереотипне сприйняття жінки-берегині заважає жінкам, у яких є малі діти, балотуватися, входити в політику. Як розповіла одна з респонденток, у 2015 році їй не вдалося пройти в місцеву раду, бо виборці її не підтримали, адже вона була в декретній відпустці.

Сприйняття політикинь іншими жінками теж буває досить стереотипним. Як розповіла одна з депутаток, її вибір іти в політику стикнувся з опором від мами. «Вона сказала, що в мене діти, що повинні бути пріоритети. А для жінки – це її сім'я. Вона наголошувала, що я можу стати поганою мамою. Що як мені за це гроші не платять, то я буду з родини гроші виносити. Вона не розуміла мотивацію змін. Але діти не повинні бути стримуючим фактором. Порядок у домі – не найголовніше». Заважає жінкам іти в політику також стереотип, що політика – це брудна справа, болото. Одна з респонденток на цю тезу відповідає так: *«Політика – брудна справа, якщо її робити брудними руками. Головне – втілювати свої цілі й мету, керуватися принципами і цінностями. Так, бувають брудні речі, тобі буває образливо. Але в тому і сенс, щоб їх змінити. І чим більше порядних і адекватних людей знайде, тим менше залишиться людей, які роблять політику брудною».*

Поєднання домашньої та депутатської роботи

З попереднього виклику випливає і наступний. Адже більшість жінок, з якими проведено інтерв'ю, зазначили, що поєднують хатню роботу, виховання і навчання дітей (особливо в умовах карантину) і депутатську діяльність. *«Як було, так і залишилось. Чоловікові не перейшла частина роботи хатньої, щоб не викликати спротиву»*, – зауважила депутатка. У деяких сім'ях депутатство призвело до того, що шлюб розпався.

Депутатська робота, якщо вона якісна, зауважили всі опитані, забирає дуже багато часу. Адже потрібно не лише відвідувати засідання своєї комісії, сесій, а й інші комісії, зустрічі, виїжджати на об'єкти, приймати громадян, бути постійно в контакті (всі надають свої мобільні телефони виборцям). *«У мене практично кожного дня були якісь засідання комісій. Це забирало дуже багато часу. Я не приділяла достатньої уваги сім'ї. А у чоловіка були забобони, що жінці не місце в політиці. Багато разів казав, щоб я складала мандат. Я на це не пішла. У нас на цьому ґрунті складні стосунки»*, – поділилась досвідом одна з депутаток.

Вона також додала, що у декількох її колежанок з депутатського корпусу політична кар'єра призвела до тріщини у шлюбі, розлучення. Чоловіки ставили умови: або сім'я, або політика, то вони обирали політику.

Водночас є й позитивні історії, коли чоловіки стають опорою жінці, яка йде в політику. Саме батько і чоловік найбільше підтримали одну з місцевих політичних лідерок. Чоловік взяв на себе багато хатніх обов'язків і виховання дітей. Це дозволило депутатці активно працювати в окрузі, в раді, просуватись у партійній ієрархії.

Очікування

Коли в політику приходять жінки, які досі не працювали в органах влади, місцевого самоврядування, партіях, у них бувають завищені очікування щодо роботи самої ради, депутатства, колег і колежанок по партії, фракції. *«Викликом було те, що працюють в раді не для того, щоб місто працювало, а там ведеться політична безглузда боротьба»*, – поділилася розчаруванням одна з депутаток.

У деяких було відчуття, що вони зможуть враз змінити місто, область. *«Спершу я була певна, що це все можливо. Але зміни не відбуваються одразу. Треба багато працювати. Система функціонує вже багато років. Вона діє за традиційними схемами. Тому демотивацію отримує багато активістів. Бо хочуть все й одразу. А так не буває»*, – зауважила депутатка, яка пішла в бюджетну комісію, щоб зрозуміти і впливати на процеси прийняття рішень щодо розподілу бюджету громади.

ПРОБЛЕМИ НА РОБОТІ

Як вже зазначалося вище, депутатська робота в місцевих радах не оплачується. Тобто у всіх має бути інше джерело доходів, робота. Із розповідей політикинь випливає, що вони стають вразливими через те, що коли вони в опозиції до влади, то важко знайти роботу чи втриматися на роботі у бюджетній сфері (особливо в малих громадах). *«Коли я пройшла в міську раду, шеф звернувся до мене з проханням вирішити земельні питання. Я відмовилась. Через місяць мене звільнили»*, – розповіла одна з депутаток.

У дослідженні також зафіксовано випадок, коли керівник, теж партійний лідер, дав догану депутатці, бо та більше зустрічалася, комунікувала з виборцями, аніж він. *«Я розумію, що маю поєднувати свою роботу з навантаженням депутатської діяльності. Мені оголосили догану. Але я її скасувала. Я виконувала свої депутатські повноваження»,* – розповіла жінка.

Депутатка з іншої громади стверджує, що важко знайти роботу жінці, яка має йти працювати депутаткою, бо керівництво захоче впливати на неї. Так само складно влаштуватися на роботу. *«Це має бути щось таке, що не залежить від влади»,* – додала вона. При цьому в громадському секторі медіа почасти не співпрацюють з депутатками, вважаючи їх політично заангажованими.

Виклик першого року

Усі депутатки, з якими проведено глибинне інтерв'ю, зауважили про складнощі першого року депутатства, навіть якщо вони попередньо відвідували або дивилися засідання сесій рад, читали документи. *«Найскладніше було, коли я йшла на першу сесію. І там було півтори сотні питань! Я з великими очима.*

А мені – не переживай, будеш з усіма голосувати. Але мені треба розуміти!» – пригадує депутатка.

Саме перший рік депутатства є одним із найскладніших. Адже треба зрозуміти, що і як працює в раді. *«На депутатів не навчаємось. Перший час придивляєшся, як інші колеги, які кілька каденцій були, працюють. Десь якийсь час витрачаєш не так активно»,* – розповіла респондентка. Також депутатки здебільшого мало беруть слово, виступають у перший рік, намагаються спочатку зорієнтуватися. Хоча якщо б повернулися на початок каденції, то порадили б собі бути більш активними з першого року, більше спілкуватися, а не лише спостерігати. Варто знайомитися зі структурою виконавчих органів, працівниками і працівницями, не боятися мати вигляд недосвідченої, нефахової, запитувати, просити допомоги.

Також на початку необхідно вкрай ретельно (особливо на перших сесіях) вивчати все, що розглядають на сесіях, усі проекти. *«Дуже часто старі (депутати, які вже давно працюють у раді) можуть намагатися скористатися моментом, коли новообрані депутати не розуміються, не вчитуються, і намагаються впхнути щось неприйнятне»,* – розповіла одна з депутаток.

Сексизм та приниження

Про випадки сексизму, приниження пригадала половина респонденток. Мова йде і про словесні образи, применшення ролі, тиск і примушування до складання мандата тощо. Для того, щоб припинити прояви сексизму, жінки намагалися вибудувати комунікацію на рівних, демонструючи свою фаховість та розуміння проблематики (ЖКГ, бюджет, земельні відносини та ін.), припиняли будь-які спроби сексистських жартів, переведення розмови про зовнішній вигляд жінки на обговорення проблемного питання.

«У мене в комісіях, групах були чоловіки з досвідом, старші за віком. Вони перш за все сприймали мене як жінку. Казали про мій вигляд, сукню. Але коли я вже показала, що розуміюсь у сфері, то вже сприймали по-іншому», – розповіла одна з депутаток.

Чоловікам не так потрібно доводити свою фаховість у раді, як жінкам. Для цього потрібно мати сталеві нерви, як сказала одна з закарпатських депутаток. Деколи в раді можуть і принизити за те, ким жінка працює.

Одна з депутаток, яка після роботи в реанімаційному відділенні й виходу на пенсію пішла працювати ліфтеркою і вирішила також захищати виборців у місцевій раді, розповіла, що голова сільради її принижує тим, яка в неї посада: *«Вона ліфтер, а я голова»*. *«Я жінка горда. Я йому просто відповіла: «Пропрацюйте так, як я. Я свою роботу відробила»»,* – поділилась історією боротьби з корупцією в маленькій ОТГ депутатка.

Багато жінок згадали і про кібербулінг, замовні матеріали проти себе, фейкові сторінки та інші види тиску і насильства. Одні з них радять не особливо перейматися такими проявами опонентів, а інші – звертатися до правоохоронних органів (зокрема, щоб видалили фейкові сторінки, телеграм-канали).

Нерозуміння повноважень місцевих рад

Здебільшого виборці не розуміють, у чому полягає відповідальність місцевої ради, адміністрації, парламенту, уряду, президента, зауважили опитані політикині. Для людей усе це – влада. І тому депутатки на місцях деколи відчувають до себе недовіру чи злість не за свої вчинки, а за діяльність Верховної Ради, уряду. *«У нас є такі спеціальні депутатські значки. Так от, я була на сесії і забула його зняти. Їхала додому після сесії у тролейбусі. І мені довелося вийти раніше, бо люди почали на мене говорити, що ото їду в тролейбусі, бо ще не накралася, й інші неприємні речі»,* – розповіла депутатка.

Одна з депутаток, яка є відомою підприємницею в регіоні, розповіла, що люди і навіть частина депутатського корпусу дуже примітивно розуміють депутатську роботу. Мовляв, а що ви зробили для свого округу? При цьому мало хто думає про системні, важливі зміни в ОТГ, місті, області.

Просити допомоги та ставити запитання

Особливо це важливо у перший рік роботи. Однак не лише тоді, коли депутатки вважають, що потрібно комунікувати щодо своїх потреб з тими, хто розбирається у відповідних питаннях. Це можуть бути і люди з інших міст, регіонів.

«Я пішла до виконавчого комітету, де працює моя подруга, і вона мені розповідала, як все працює. Зустрічалася разів п'ять», – пригадує одна з депутаток обласної ради.

Для того, щоб зрозуміти, як працює рада, депутатки також радять ставити запитання – колегам і колежанкам по фракції, виконавчим органам, на сесії. *«Для мене було важливо задавати питання, щоб бачити не один бік ситуації, думати трохи ширше. Є сесії, де питання ставлю тільки я»,* – поділилася враженням респондентка.

НАВЧАЛЬНІ ПОТРЕБИ ПОЛІТИЧНО АКТИВНИХ ЖІНОК

Загалом абсолютна більшість респонденток зазначили, що для усвідомлення суті депутатської роботи, розуміння сфер життєдіяльності громади, управління ресурсами необхідно проводити очне навчання, а також розробити загальнодоступний онлайн-курс.

Також потреби депутаток можуть різнитися залежно від того, будуть вони в опозиції чи у правлячій коаліції (партії). Депутатки – представниці партій, що були при владі в громадах, у перший рік роботи здебільшого потребують додаткових знань за такими напрямками, як бюджет, земельні питання, управління комунальним майном, робота органів місцевого самоврядування, процедурні питання. У представниць опозиції, окрім навчальних, є також запити на експертну та юридичну підтримку. Адже існують небезпеки, що депутаток можуть підставити, є можливим тиск тощо.

За результатами онлайн-опитування (див. додаток 5), найменше знань у жінок було щодо антидискримінаційної експертизи, гендерного бюджетування, земельних відносин, комунального господарства. У рамках відповіді на відкрите запитання щодо навчальних потреб, окрім уже зазначеного, вказувалося на розгляд питань вигорання, ведення переговорів, антикризової діяльності, формулювання та пропонування ідей, формування навичок підготовки проєктів рішень, управлінських, комунікаційних і аналітичних навичок тощо.

«Я - ДЕПУТАТКА»

У рамках дослідження зібрано думки респонденток щодо того, які риси мають бути у політикині, депутатки. Бачення респонденток можна розділити на блоки: професійний, особистісний та ціннісний.

Найбільше характеристик успішної політикині стосуються її особистості. Як вказано в одній із відповідей, «професійним питанням можна навчитись».

ОСОБИСТІСНІ РИСИ:

ПРОФЕСІЙНІ РИСИ:

пунктуальність
знання потреб і проблем громади
розуміння законів
здатність до командної роботи
КОМПЕТЕНТНІСТЬ
дипломатичність
репутація
переконливість

ЦІНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ:

порядність
свобода
відкритість • справедливість
ЧЕСНІСТЬ
незалежність
гідність
патріотизм

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інфографіка ПРООН «Що таке Пекінська платформа дій?». 2020.
URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/womens_empowerment/what-is-beijing-platform-for-action-.html
2. Звіт щодо реалізації Пекінської декларації після 20 і 25 років з дати прийняття. ООН Жінки. 2020. URL: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/gender-equality-womens-rights-in-review-en.pdf?la=en&vs=934>
3. Посібник «Підтримка участі жінок у діяльності політичних партій». 2017.
URL: <https://www.osce.org/ru/odihhr/146301>
4. Progress of World's Women 2015-2016: Transforming Economies, Realizing Rights. UN Women. URL: https://progress.unwomen.org/en/2015/pdf/UNW_progressreport.pdf
5. Доповідь ПРООН «Про стан людського розвитку за 2019 рік».
URL: <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf>
6. Міжнародна ініціатива «Партнерство Біарриц за гендерну рівність». 2019. URL: <https://www.elysee.fr/admin/upload/default/0001/05/c47fb-3263f613522a886e2636b40f0d55ec5ef6e.pdf>
7. Резолюція Генасамблеї ООН «Про політичну участь жінок». 2011.
URL: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/66/130
8. Збірник найкращих практик з просування участі жінок у політиці в регіоні Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). 2016.
URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/6/6/230151.pdf>
9. Посібник щодо впровадження гендерних квот у Європі. 2013.
URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/493011/IP-OL-FEMM_NT\(2013\)493011_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/493011/IP-OL-FEMM_NT(2013)493011_EN.pdf)
10. Посібник Бюро демократичних інститутів та прав людини (БДІПЛ) щодо підтримки участі жінок у діяльності політичних партій. 2014.
URL: <https://www.osce.org/ru/odihhr/146301>
11. Індекс гендерного розриву: Global Gender Gap Report 2020. World Economic Forum. 2020. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf
12. Глобальна мапа-рейтинг жінок у виконавчій владі, уряді, парламенті: Women in Politics: 2020 Map. URL: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/women-in-politics-map-2020-en.pdf?la=en&vs=827>

13. Перспективи людського розвитку «Робота із соціальними нормами. Прорив у сфері гендерної рівності». 2020. ПРООН. URL: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hd_perspectives_gsni.pdf
14. Просування участі жінок в політиці в регіоні ОБСЄ: Збірник передових практик. 2016. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/6/6/230151.pdf>
15. Назустріч паритету в муніципальній політиці. Створення національного плану залучення більшої кількості жінок до місцевої політики. 2020. URL: <https://fcm.ca/en/programs/women-in-local-government/toward-parity-in-municipal-politics>
16. Дослідження «Представництво жінок на місцях. Збірник даних з місцевих виборів 2018». Центр дослідження та інформації Ізраїля. 2018. URL: <https://m.knesset.gov.il/EN/activity/mmm/RepresentationofWomeninLocalGovernment-%20CollectedDatafollowingthe2018LocalElections.pdf>
17. «Від добровільної партії до законних виборчих квот у Словенії: значення та обмеження правових та інституційних механізмів». EUI, Департамент юридичних досліджень № 2015/31. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2610662
18. База даних гендерних квот. IDEA. Швеція. 2020. URL: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/country-view/150/35>
19. Підсумковий звіт: Пекінській декларації та Платформі дій виповнюється 20 років. ООН Жінки. 2015. URL: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/02/beijing-synthesis-report>
20. Практичний посібник «Розширення прав і можливостей жінок з метою зміцнення ролі політичних партій». Програма розвитку ООН та Національний демократичний Інститут. 2011ю URL: https://www.ndi.org/sites/default/files/rasshireniye_prav_i_vozmozhnostey_zhenshchin_v_tselyakh_ukrepleniya_rol_i_politicheskikh_partiy_0.pdf
21. TRANSFORMING ECONOMIES, REALIZING RIGHTS. UN Women. 2015. URL: https://progress.unwomen.org/en/2015/pdf/UNW_progressreport.pdf
22. The COVID-19 Global Gender Response Tracker. 2020. URL: <https://data.undp.org/gendertacker/>
23. Гендерний аналіз «Гендерний вимір пандемії COVID-19». 2020. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/covid_final.pdf
24. Дослідження «Оперативна гендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні». ООН Жінки в Україні. 2020. URL: <https://ukraine.un.org/uk/86277-covid-19-posilyue-vrazilivist-i-pidvischue-ekonomichni-socialniriziki-ta-zagrozi-dlya>

25. Інформаційно-навчальний посібник для фахівців соціальної сфери «Жінки. Мир. Безпека». ОБСЄ. Київ. 2017. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/3/386408.pdf>
26. Звіт «Економічні наслідки насильства щодо жінок в Україні». 2017. URL: <https://qrgo.page.link/qV6bb>
27. Звіт «Вплив COVID-19 на права жінок в Україні». 2020. URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/covid-impact-on-women-rights-in-ukraine.html
28. Дослідження зайнятості та добробуту чоловіків та жінок. Проведене Info Sapiens у співпраці з Ring Ukraine. 2018. URL: https://sapiens.com.ua/publications/socpol-research/77/UKR_Gender%20employment%20and%20welfare%20Study.pdf
29. Аналітична стаття «Гендерні аспекти оплати праці». ЮРФЕМ. 2020. URL: <HTTP://JURFEM.COM.UA/GENDERNI-ASPEKTY-OPLATY-PRACI/>
30. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 19 грудня 2011 «Жінки та політична участь». 2011. URL: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/66/130
31. Опитування «Гендерна політика на місцевому рівні». 2020. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/genderna_polityka_na_miscevomu_rivni.pdf
32. Проміжний звіт за результатами спостереження ОПОРИ за повторним голосуванням на виборах міських голів 22 листопада 2020 року. URL: https://www.oporua.org/report/vybory/mistsevi-vybory/mistsevi_2020/22441-promizh-nii-zvit-za-rezultatami-sposterezhennia-opori-za-povtornim-golosuvanniam-na-viborakh-miskikh-goliv-22-listopada-2020-roku
33. Дослідження ПРООН «Доброчесність та інклюзивність демократичних процесів в Україні». 2019. URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/integrity-and-inclusiveness-of-the-democratic-process-in-Ukraine.html
34. Світове дослідження цінностей 2020 в Україні. URL: http://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf
35. Національне опитування з питань рівності між чоловіками та жінками в Україні Липень 2018. URL: <https://qrgo.page.link/jqkrG>
36. Звіт про діяльність віцепрем'єрки з питань Європейської та Євроатлантичної інтеграції Івонни Климпуш-Цинцадзе з реалізації політики гендерної рівності за 2017 р. – I півріччя 2019 р. URL: https://eu-ua.org/sites/default/files/inline/files/zvit_po_genderu_-_19_07_2019.pdf

37. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Відомості ВРУ від 2013 р. № № 1263-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
38. Постанова КМУ «Питання проведення гендерно-правової експертизи» від 28 листопада 2018 р. № 997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-2018-%D0%BF#Text>
39. Гендерний аудит в Апараті Верховної Ради України від 2020 р. URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/gender_audit_baselineanalysis2019.html
40. Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021—2027 роки» №695 від 05 серпня 2020 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820>
41. Наказ Міністерства Фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі» від 02.01.2019 № 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19#Text>
42. Виборчий кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 7, № 8, № 9, ст.4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
43. Вісник ЦВК «Гендерний погляд». 2020. URL: https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/2020_3_visnik_cvk.pdf
44. Закон України «Про місцеві вибори» від 2015р. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 37-38, ст.366. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text>
45. Закон України «Про політичні партії в Україні» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 23, ст.118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
46. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 52, ст.561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
47. Конвенція Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами». 2011. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MU11251?an=2>
48. Публікація «Гендерний профіль Закарпатської області». 2018. URL: <https://eu-ua.org/sites/default/files/inline/files/zakarpatska.pdf>
49. Розпорядження смт. Олександрівка «Про затвердження Плану дій, спрямованого на покращення політики щодо гендерної рівності в Олександрівській ОТГ на 2019 рік» URL: <https://oleksandrivskaotg.gov.ua/storage/documents/documents/e77014095626403c13a287d430d2fab9.pdf>

Думки, висновки чи рекомендації належать авторському колективу видання та не обов'язково відображають погляди Уряду Норвегії або Програми розвитку ООН.